

**Г.В. Разумова, к.е.н., доц.
Н.А. Протопопова, старший викладач**

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Реформування бюджетної системи України як напрям регулювання розвитку національної економіки

Визначено, що ключовим завданням реформування бюджетної системи є стимулювання соціально-економічного розвитку територій, розширення їх ресурсної бази та підвищення економічного потенціалу. Необхідність трансформації бюджетної системи викликана високим рівнем соціальної напруженості в державі, що пов'язано, в першу чергу, з неефективним розмежуванням адміністративних, організаційних, фінансових та управлінських повноважень, непродуктивним наданням послуг і перерозподілом доходів між державою і населенням.

Доведено, що в контексті проведення реформи бюджетної системи в Україні механізм управління місцевими бюджетами стає важливим напрямом забезпечення стабільного розвитку національної економіки. В статті висвітлено соціально-економічні проблеми на національному та місцевому рівнях, а також запропоновано напрями їх вирішення.

Визначено, що характерною проблемою для України на сьогодні є нестача робочої сили, яка викликана демографічною кризою і міграцією населення.

Удосконалено механізм управління місцевими бюджетами в умовах децентралізації, що ґрунтується на виявленні внутрішніх та зовнішніх проблемних місць і сильних сторін та визначення на цій основі так званих «точок» регіонального зростання.

Ключові слова: національна економіка; реформа; бюджетна система; децентралізація, адміністративно-територіальна одиниця; місцевий бюджет; місцеве самоврядування; міграція; соціально-економічні проблеми.

Актуальність теми. Україна є однією з найбільших європейських країн, що володіє широким розмаїттям ресурсів, таких як: територіальний, природно-географічний, промисловий, сільськогосподарський потенціал тощо. Проте, неефективність використання існуючих ресурсів та потенціалу призвели до стагнації економіки країни та низки негативних наслідків цього явища.

На сучасному етапі перед країною постає питання проведення широкоаспектної модернізації національної економіки, спрямованої на вирішення накопичених соціально-економічних проблем.

Інструментом регулювання національної економіки повинні стати державні програми, що засновані на комплексному підході до вирішення існуючих проблем та стимулювання подальшого розвитку країни шляхом використання наявного потенціалу.

Для України, як і для більшості держав, характерна диференціація рівня розвитку територій, що пов'язано, перш за все, з географічним положенням, історико-культурною спадщиною, демографічної ситуації, рівнем промислового, аграрного, соціального і фінансово-інвестиційного потенціалу. Посилення диференціації соціального та економічного розвитку є однією з ключових проблем, вирішення якої, на даному етапі, є ключовим завданням реформування бюджетної системи. Ця проблема збільшує і без того високий рівень соціальної напруженості в державі, що пов'язано, в тому числі, з неефективним розмежуванням адміністративних, організаційних, фінансових та управлінських повноважень, непродуктивним наданням послуг і перерозподілом доходів між державою і населенням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Дослідженню багатьох проблем регулювання розвитку національної економіки на макро- та макрорівнях в Україні займаються вітчизняні вчені, такі як: Е. М. Лібанова, М. Н. Іваннікова, Л. М. Клівіденко, Н. В. Мацедонська, О. В. Покатаєва, М. В. Болдуєва, Г. Ю. Кучерова та інші. Але в контексті євроінтеграційних процесів одним з найважливіших напрямків вирішення зазначеної проблеми є формування ефективної бюджетної системи як напряму регулювання розвитку національної економіки в цілому через вдосконалення інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах реалізації реформи децентралізації. Зазначене питання у дослідженнях вищезазначених науковців розкрито не в достатньо повному обсязі.

Метою статті є пошук оптимальних і дієвих механізмів регулювання розвитку національної економіки України в умовах децентралізації через формування ефективної бюджетної системи, спрямованої на вирішення соціально-економічних проблем.

Викладення основного матеріалу. Ознакою сучасного стану розвитку України є проведення реформи децентралізації, яка суттєво впливає на формування механізму регулювання національної економіки держави в цілому.

Характерною особливістю механізму державного управління бюджетною системою на сьогоднішній день є використання певного набору інструментів і стимулів. За допомогою цих інструментів, як показує досвід розвинених країн світу, в умовах передачі ряду повноважень місцевим органам влади і управління, здійснюється максимальне наближення послуг адміністративного та суспільного характеру до населення, посилюється здатність територіальних громад до вирішення місцевих проблем власними силами з максимальною ефективністю. Обласні та місцеві органи влади і управління, органи місцевого самоврядування стають ключовими в організації розвитку територій.

Серед найбільш характерних на сьогоднішній день для України соціально-економічних проблем можна виділити:

- високий рівень нестачі робочої сили на всіх видах підприємств;
- скорочення чисельності населення, як за рахунок міграції (зокрема в країни Євросоюзу), так і через високу смертність;
- невідповідність рівня освіти реальним потребам ринку праці;
- високий ступінь недовіри суспільства до органів влади;
- посилення демографічного навантаження.

Зазначені проблеми тісно взаємопов'язані між собою і мають причинно-наслідковий зв'язок. Так, головним чинником депопуляції, зміни вікової структури населення і брак кваліфікованої робочої є міграція.

Відтік робочої сили з України з 2014 року різко збільшився. Оцінки масштабів трудової міграції розрізняються (у тому числі, через вплив фактора сезонності). За різними оцінками, за кордоном перебувають від 2 до 3 млн. трудових мігрантів з України. Точні цифри назвати складно, оскільки дані з трудової міграції в багатьох країнах не фіксуються [1]. Особливої уваги вартий міграційний рух до сусідньої країни – Польщі.

У Польщі також є дефіцит працівників, що супроводжується успішним економічним розвитком та рекордно низьким безробіттям. Попит на додаткову робочу силу посилюється внаслідок масового виїзду поляків до інших країн ЄС з вищими, ніж у Польщі, заробітками. Значна частина польських фірм стикається з проблемами при підборі персоналу, передусім представників робочих професій. При цьому 39% фірм планують наймати українців. Серед великих підприємств з чисельністю зайнятих понад 250 осіб українців майже половина. Економічні обставини та зацікавленість бізнесу обумовлюють міграційну політику, спрямовану на постійне розширення можливостей працевлаштування українців у Польщі. Результати такої політики представлені у таблиці 1 [2].

Таблиця 1

Кількість зареєстрованих заяв польських працедавців про намір працевлаштувати іноземця в 2012–2017 рр.

Рік	Усього	у т.ч. щодо українців	Частка заяв щодо українців у загальній кількості, %
2012	243736	223671	91,8
2014	387398	372946	96,3
2015	782222	762700	97,5
2016	1314127	1262845	96,1
2017	1824464	1714891	94,0

Джерело [2]

При цьому, понад 70 тис. українців отримують вищу освіту за межами України. У той час як в українських вищих навчальних закладах навчається (за станом на кінець 2017 р. - початок 2018 р.) більше 66 тис. іноземних студентів – ця цифра практично не змінювалася протягом останніх п'яти років. Найчастіше в Україну їдуть вчитися студенти з Індії – близько 10 тис. чоловік, з Азербайджану – близько 7,5 тис. студентів, з Марокко – близько 6 тис. чоловік. Кожен третій іноземний студент – мешканець пострадянських країн [3].

Натомість, українці все активніше виїжджають на навчання за кордон – за даними дослідження аналітичного центру CEDOS, з 2009 по 2016 роки динаміка зростання склала 176%. При чому українські студенти найчастіше обирають польські вищі навчальні заклади – кожен третій українець за кордоном навчається саме в Польщі. На другому за популярністю місці німецькі вузи (близько 10 тис. студентів з України) і російські (близько 7 тис. студентів з України); на четвертому місці – Канада (майже 3 тис. українських студентів), на п'ятому і шостому місцях – відповідно Чехія та Італія (близько 2 тис. українських студентів в кожній з країн) [4].

Отже, існує багато чинників, які впливають на рішення людини виїхати до іншої країни, серед яких, в першу чергу макроекономічні показники держави: рівень безробіття, ВВП на душу населення, розмір заробітної плати, особливості міграційної політики, культурні та історичні зв'язки між країнами, політичний та економічний стан в країні, соціальна політика тощо.

Так, Україна суттєво поступається багатьом країнам за рівнем заробітної плати, що наочно представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Мінімальна та середня зарплата у Європі за місяць, 2017 р., євро

Країна	Мінімальна зарплата, євро на місяць	Середня бруто-зарплата у приватному секторі, євро на місяць
Болгарія	235	637
Румунія	275	742
Литва	380	880
Латвія	380	1054
Польща	453	1115
Угорщина	412	1067
Хорватія	433	1261
Словаччина	435	1259
Чехія	407	1250
Естонія	470	1353
Греція	684	1588
Португалія	650	1802
Словенія	805	2218
Іспанія	826	2418
Великобританія	1393	3482
Ірландія	1563	3810
Німеччина	1498	3813
Нідерланди	1552	3975
Франція	1480	3929
Люксембург	1999	5462
Бельгія	1532	4511
Україна (євро за курсом НБУ)	120	237

Джерело [2, с. 41, 5]

Інфляційні процеси знецінили заробітні плати, пенсії й заощадження українців. Купівельна спроможність населення тільки за 2015 р. впала більше ніж у 3 рази, що в 2016 р., у свою чергу, українською негативно позначилося на економіці України загалом. Уже в 2016 р. реальні доходи в Україні навіть не можна порівняти з доходами більшості країн Африки, Азії та Латинської Америки. Інтегральну оцінку економічної складової якості та рівня життя дає показник рівня ВВП на душу населення. Тільки за 2 роки (2014-2015 рр.) абсолютний обсяг ВВП зменшився з 183 млрд. дол. США до 91 млрд. дол. США, або в 2 рази. ВВП на душу населення скоротився з 4030 дол. США до 2115 дол. США, або в 1,9 разу (різниця в темпах спаду пов'язана зі скороченням населення) [6].

Виходячи з окреслених проблем, на сьогоднішній день для України питання має полягати не в тому, як штучно зупинити міграцію, а в тому, щоб створити в країні середовище, сприятливе для повернення емігрантів. Те, що дійсно може припинити масовий виїзд українців за кордон в пошуках кращих умов праці і освіти – це зростання доходів і рівня життя населення всередині країни.

В таких умовах необхідно комплексне регулювання розвитку національної економіки і підтримка нарощування потенціалу адміністративно-територіальних одиниць з метою підвищення рівня життя населення та створення сприятливих умов для життя. Одним з найважливіших напрямків діяльності держави є стимулювання створення робочих місць з відповідним рівнем оплати праці, що вимагає в свою чергу створення: по-перше, сприятливого бізнес-клімату, по-друге, впровадження прозорих і ефективних механізмів співпраці держави, органів місцевого самоврядування, підприємств і населення.

Зі здобуттям Україною незалежності відбувся поступовий перехід від централізованої моделі організації влади до становлення місцевого самоврядування та реалізації реформи децентралізації влади. Питання розвитку і впровадження децентралізаційних процесів в Україні на сьогоднішній день є дуже актуальними. Необхідність побудови нової моделі територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою викликані, перш за все, нарощуванням проблем, пов'язаних з недосконалістю пострадянського адміністративно-територіального устрою.

Серед основних тенденцій регіонального розвитку останніх років можна виділити:

– поступове підвищення концентрації економічної активності, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні (концентрація економічної діяльності в обласних центрах);

– нерівномірність розвитку територій, зростання міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, значна диференціація розвитку районів і міст, яке супроводжується одночасно зниженням рівня економічної активності та зменшенням чисельності населення;

– формування протягом тривалого періоду неефективної системи державного регіонального управління, застарілого і непрозорого механізму взаємодії і фінансового забезпечення розвитку адміністративно-територіальних одиниць, недосконалість системи територіальної організації влади.

Місцеве самоврядування виступає важливим чинником демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною умовою становлення громадянського суспільства, наближення органів державної влади до народу, ефективного надання послуг, участі населення в управлінні і розвитку територій, а також в розподілі та контролі фінансових ресурсів.

Повне впровадження бюджетної (фінансової) децентралізації дозволить визначити чіткий перелік власних і делегованих повноважень, завдяки чому державні органи та органи місцевого самоврядування будуть ефективно виконувати свої функціональні повноваження, мати власне фінансове забезпечення і зацікавленість у розвитку територій, а також і більш результативно надавати громадські послуги. Тому надзвичайно актуальним стає питання регулювання бюджетної децентралізації, а саме процесу формування доходної частини місцевих бюджетів та пошук шляхів її збільшення.

Свідченням позитивного впливу реалізації політики децентралізації є збільшення надходжень до місцевих бюджетів з 2015 року по 2018 роки.

Для підвищення ефективності бюджетної системи в умовах бюджетної децентралізації необхідно:

– вдосконалити систему міжбюджетних відносин на законодавчому рівні, яка дозволить чітко визначити повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– на підставі розподілу повноважень щодо надання суспільних благ і послуг здійснити розподіл об'єктів комунальної власності та вдосконалити порядок управління ними;

– провести реформування місцевих бюджетів, в основі якого має бути соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням вдосконалення міжбюджетних відносин. Особливого значення набуває децентралізація управління бюджетними коштами, метою якої є економічне зростання регіонів, поліпшення соціального забезпечення населення і підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування в пошуку додаткових джерел фінансового забезпечення та розвитку територій;

– ввести максимальний рівень прозорості використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування.

Отже, поділ повноважень та розподіл джерел фінансових ресурсів між бюджетами сприятиме посиленню відповідальності місцевих органів влади за формування і використання місцевих бюджетів з метою підвищення рівня добробуту населення [7].

Реформування бюджетної системи України передбачає створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики:

– вдосконалення механізму та інструментарію державного управління регіональним розвитком, спрямованих на вирішення проблем адміністративно-територіальних одиниць, шляхом делегування державних повноважень місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів;

– вдосконалення процесів стратегічного планування, виконання та контролю виконання поставлених завдань на всіх рівнях;

– впровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування при реалізації програм соціально-економічного розвитку відповідних територій.

Ефективна взаємодія «держава-регіон» має також проявлятися і відповідати цілям і задачам розвитку пріоритетних галузевих політик та сприяти розвитку національної економіки. Зокрема, це стосується таких сфер, як: транспорт і інфраструктура; економічний розвиток та інвестиції; підприємництво та регуляторна політика розвитку національної економіки; конкурентна політика; ринок праці; освіту і науково-інноваційна діяльність.

Таким чином, виходячи з проведеного аналізу бюджетного реформування України, можна зробити наступний висновок: в ході проведення реформ децентралізації в Україні, що впливають на національну економіку в різних сферах, механізм управління місцевими бюджетами потребує вдосконалення.

Головним напрямком удосконалення повинно бути посилення самостійності адміністративно-територіальних одиниць шляхом розширення їх ресурсної бази з урахуванням використання наявного потенціалу. Так, певна адміністративно-територіальна одиниця є суб'єктом економічних відносин, носієм особливих політичних інтересів, а не тільки об'єктом зосередження природних ресурсів, населення, виробництва і споживання товарів і сфери обслуговування. При цьому, будучи політично самостійним суб'єктом, вона взаємодіє з національними та іноземними інвесторами, а також транснаціональними корпораціями, що впливає на її економічне становище. Адже розміщення філій і структурних підрозділів

на певній території позначається на поліпшенні її соціально-економічних показників розвитку, підвищенні зайнятості населення та індивідуальних нерозподілених доходів, проведенні збалансованої політики ціноутворення, збільшення бази оподаткування, наповненні місцевого бюджету і т.д. [8].

Багато адміністративно-територіальних одиниць володіють необхідним ресурсним потенціалом для саморозвитку. Концентрація ресурсів на регіональному рівні (людських, матеріальних, енергетичних, інтелектуальних, інформаційних, фінансових) здатна забезпечити сталий саморозвиток не тільки одного окремо взятого регіону, а й потенційно забезпечити поліпшення економічного стану сусідніх з ними регіонів [8, с. 253]. Тому посилення економічної незалежності і самостійності таких адміністративно-територіальних одиниць шляхом передачі господарських повноважень на місцевий рівень є одним з ефективних напрямків забезпечення сталого регіонального та макроекономічного розвитку.

Одним з найбільш перспективних сучасних форм економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць, який дозволить розширити ресурсну базу місцевих бюджетів, є створення територіально-виробничих комплексів.

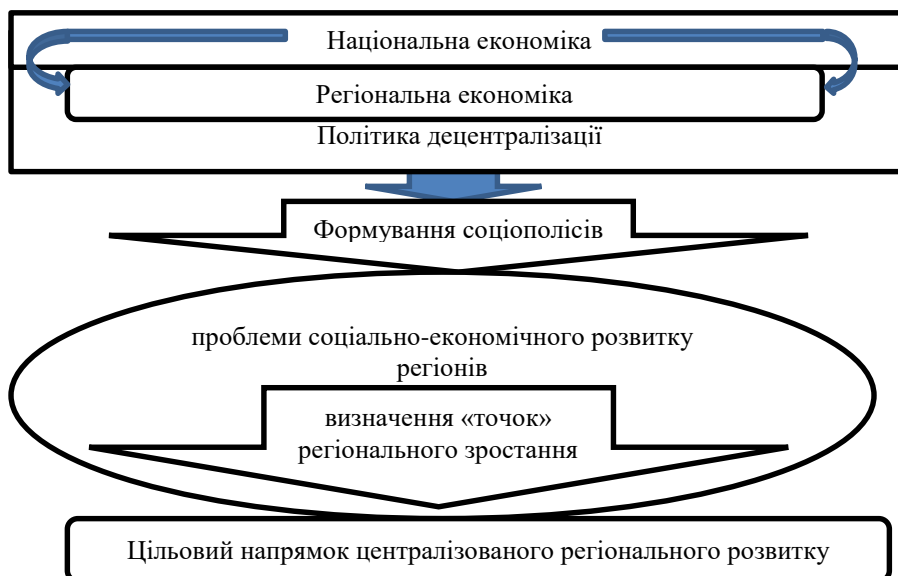
Парадигмою уявлення регіону як системи є підхід до розуміння його як соціуму (сукупності певних соціальних груп з притаманними їм функціями, інтересами і потребами), де «відтворення соціального життя і розвиток системи розселення» [9, с. 42] є першочерговим завданням соціально-економічного розвитку. Тому основне завдання регіональної влади полягає в забезпеченні належного рівня життя населення, якості освіти, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища, вирішення демографічних та екологічних проблем на певній території [10].

Такий підхід, тобто дослідження регіону як системи, характеризується комплексним охопленням проблем розвитку, в порівнянні з поширеним економічним підходом, оскільки охоплює екологічні, демографічні, освітні, медичні, соціально-психологічні аспекти розвитку суспільства певної адміністративно-територіальної одиниці [10].

Результатом концентрації продуктивних сил і їх розвитку, а також розвитку соціальних і виробничих відносин є формування соціополісів, націлених на вирішення вищезазначених проблем розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Саме такий підхід до побудови державної політики економічного розвитку став домінуючим в країнах-членах Євросоюзу, оскільки дозволяє провести комплексне дослідження економічного розвитку на місцевому рівнях.

Інтегральні параметри успішності господарської діяльності територіальних громад концентруються в сферах місцевих фінансів, місцевих бюджетах і мають узагальнююче вираження у формуванні валового регіонального продукту, обсягу генерації валової доданої вартості, індексу обсягу випуску товарів і послуг, балансів активів підприємств тощо.

Таким чином, розширення ресурсної бази адміністративно-територіальних утворень забезпечить прогресивні зміни й на загальнодержавному рівні. Успішність реформування бюджетної системи дозволить створити мережі реального самоврядування територіальних громад, розширити їх можливості та стимулюватиме розвиток національної економіки.

*Розроблено авторами

Рис. 1. Удосконалення механізму управління місцевими бюджетами в умовах децентралізації

Коригування структурних трансформацій регіонального розвитку, які формують національну економіку країни, їх інституційних основ і встановлених фінансово-економічних взаємин з «центром» вимагає проведення комплексного оцінювання бюджетної системи на всіх рівнях—з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх проблемних місць і сильних сторін та визначення на цій основі так званих «точок» регіонального зростання, тобто можливостей його якісного поліпшення, переходу на новий рівень через відповідні соціально-економічні зрушення в контексті загальнодержавних інтересів (рис. 1).

Таким чином, встановлення чітко визначених параметрів (показників) розвитку регіонів дозволить оцінювати діяльність територіальних органів влади за відповідний період.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідність здійснення трансформаційних зрушень обумовлена викликами сучасності, посиленням регіоналізації та глобалізації. Результатом впровадження політики децентралізації має стати формування таких соціополісів, які націлені на вирішення соціально-економічних завдань розвитку регіону та стимулювання розвитку національної економіки в цілому.

В умовах реформування бюджетної системи кожна адміністративно-територіальна одиниця має обрати власний шлях розвитку і, ґрунтуючись на своїх сильних сторонах, визначити пріоритети для створення конкурентних переваг та розширення ресурсної бази.

Для того, щоб не допустити розвитку демографічної кризи необхідно не закривати кордони, а проводити комплексне реформування бюджетної системи на всіх рівнях. Запорукою успіху процесу реформування є стимулювання зацікавленості органів місцевого самоврядування та населення у розвитку своїх територіальних громад. Одне з пріоритетних завдань, що постає сьогодні перед країною, це створити сприятливий інноваційний та діловий клімат, щоб висококваліфіковані фахівці поверталися з отриманими новими знаннями, свіжими підприємницькими ідеями, налагодженими партнерськими зв'язками з європейськими колегами і спрямовували їх на розвиток української економіки і суспільства.

Саме такий підхід до побудови державної регіональної політики впливає з передового зарубіжного досвіду, де надання значних повноважень територіальним громадам дозволило максимально ефективно використовувати потенціал окремих територій і підвищити фінансову самодостатність місцевих бюджетів, що позитивно впливає на регулювання розвитку національної економіки в цілому.

Список використаної літератури:

1. Позняк О. Різке повернення трудових мігрантів може стати загрозою для України : [інтерв'ю з Олексієм Позняком / *О.Позняк* ; розмову вели *А.Куриленко, П.Білян* // Деловая столица [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dsnews.ua/economics/oleksiy-poznyak-yakshcho-ekonomika-ukrayini-bude-shvidko-rosti-12062018220400>.
2. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – Київ., 2018. – 396 с.
3. Стадний С. Українські студенти за кордоном: факти та стереотипи / *С.Стадний* ; аналітичний центр CEDOS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotyru>.
4. Неделина А. Диплом на экспорт. Как украинские вузы зарабатывают на индусах и азербайджанцах / *А.Неделина* // Деловая столица. – 2018 [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dsnews.ua/society/diplom-na-eksport-zachem-v-ukrainu-edut-inostrannye-studenty-05042018220000>.
5. Monthly minimum wages [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_mw_cur&lang=enhttps://ru-geld.de/salary/europe.html.
6. Нова траєкторія розвитку національної економіки: мікро-, макро- та прикладні аспекти : монографія / за ред. *О.В. Показасвої, М.В. Болдуєва, Г.Ю. Кучерової*. – Запоріжжя : КПУ, 2017. – 452 с.
7. Клівіденко Л.М. Основні шляхи удосконалення функціонування місцевих бюджетів у сучасних умовах / *Л.М. Клівіденко, Н.В. Мацедонська* // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 9. – С. 640–643.
8. Хмельников А.О. Політичне управління регіональним розвитком: перспектива інкорпорації місцевої влади / *А.О. Хмельников* // Грані : наук.-теоретичний і громадсько-політ. альманах. – 2011. – № 5 (79). – С. 157–161.
9. Дацшин М.Б. Інституційне забезпечення регіональної політики та практика взаємодії органів влади в Україні / *М.Б. Дацшин, В.Ю. Керецман*. – Київ : К.І.С., 2007. – 102 с.
10. Долишній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ ст. Нові пріоритети : монографія / *М.І. Долишній*. – Київ : Наук. думка, 2006. – 180 с.
11. Разумова Г.В. Теоретичні аспекти децентралізації умов трансформації адміністративно-територіальної та фінансової системи України / *Г.В. Разумова* // Причорноморські економічні студії. – Одеса, 2018. – Вип. 35, Ч. 2. – С. 91–96.
12. Global Evaluation Agenda (GEA) 2016–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.evalpartners.org/global-evaluation-agenda>.

References:

1. Kurylenko, A. and Byljan, P. (2018), «Oleksij Poznjak: Rizke povernennja trudovyh migrantiv mozhe staty zagrozoju dlja Ukrainy», Interv'ju gazet, *Delovaja stolyca*, [Online], available at: <http://www.dsnews.ua/economics/oleksiy-poznyak-yakshcho-ekonomika-ukrayini-bude-shvidko-rosti--12062018220400>
2. Instytut demografii' ta social'nyh doslidzhen' im. M. V. Ptuhu NAN Ukrainy (2018), *Ukrai'ns'ke suspil'stvo: migracijnyj vymir*, nac. dopovid', Kyi'v, 396 p.
3. Stadnyj, Je. (2017), «Ukrai'ns'ki studenty za kordonom: fakty ta stereotypy», *Analitichnyj centr CEDOS*, [Online], available at: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotypy>
4. Nedelina, A. (2018), «Diplom na jeksport. Kak ukrainskie vuzy zarabatyvajut na indusah i azerbajdzhancah», *Delovaja stolica*, [Online], available at: <http://www.dsnews.ua/society/diplom-na-eksport-zachem-v-ukrainu-edutinostrannye-studenty-05042018220000>
5. Monthly minimum wages, [Online], available at: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_mw_cur&lang=enhttps://ru-geld.de/salary/europe.html
6. Pokatajevoi', O.V., Boldujeva, G.Ju. and Kucherovoi', M.V. (ed.) (2017), *Nova trajektorija rozvytku nacional'noi ekonomiky: mikro-, makro- ta prykladni aspekty*, monografija, KPU, Zaporizhzhja, 452 p.
7. Klividenko, L.M. and Macedons'ka, N.V. (2016), «Osnovni shljahy udoskonalennja funkcionuvannja miscevyh bjudzhetiv u suchasnyh umovah», *Global'ni ta nacional'ni problemy ekonomiky*, Issue 9, pp. 640–643.
8. Hmel'nykov, A.O. (2011), «Polityчне upravlinnja regional'nym rozvytkom: perspektyva inkorporacii' miscevoi' vlady», *Grani*, nauk.-teoretychnyj i gromads'ko-polit. al'manah, No. 5 (79), pp. 157–161.
9. Dacyshyn, M.B. and Kerecman, V.Ju. (2007), *Instyucijne zabezpechennja regional'noi' polityky ta praktyka vzajemodii' organiv vlady v Ukraini*, K.I.S., Kyi'v, 102 p.
10. Dolishnij, M.I. (2006), *Regional'na polityka na rubezhi HH-HHI st. Novi priorityty*, monografija, Nauk. dumka, Kyi'v, 180 p.
11. Razumova, G.V. (2018), «Teoretychni aspekty decentralizacii' umovah transformacii' administratyvno-terytorial'noi' ta finansovoi' systemy Ukrainy», *Prychornomors'ki ekonomichni studii'*, Issue 35, Part 2, Odesa, pp. 91–96.
12. *Global Evaluation Agenda (GEA) 2016–2020*, [Online], available at: <https://www.evalpartners.org/global-evaluation-agenda>

Разумова Ганна Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і маркетингу ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Наукові інтереси: національна економіка, децентралізація.

ORCID.org/0000-0003-4432-4050.

Протопопова Наталія Андріївна – старший викладач кафедри фінансів і маркетингу ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Наукові інтереси:

– регіональна економіка;

– реформа децентралізації.

ORCID.org/0000-0002-0207-9301.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2019